

Mõtteid -Sõnake kaksikkeelsusest

Meie pagulasringides on levinud laialt arvamus, et eesti keele kõnelemine kodus mõjub pidurdavalt laste võõrkeele õppimisele. See on viinud niikaugemale, et rida eesti vanemaid püüavad vältida emakeelt ja kõnelda oma lastega ainult inglise keeles. On ülim aeg võtta revideerimisele meie vaated kaksikkeelsuse ehk bilingvalismi kohta.

Keelteoskust võib võrrelda nägemise ja kuulmisega. Me oleme harjunud nägema oma ümbrust kahe silmaga. Kui aga katame ühe silma kinni, siis näeme kõiki esemeid ilma sügavusteravuseta samal tasemel. Kui suleme ühe kõrva, kaotame suunateadvuse -- kõik hääled tulevad meile ei tea kust. Üksnes nägemine kahe silmaga ja kuulmine kahe kõrvaga annab meile reljeefse ruumi ning suuna taju.

Sama on lugu ka keeltega. Kui oskame ainult üht keelt, ei saa me seda millegagi võrrelda. Õpime aga ühele keelele lisaks teise, siis tõusevad mõlema omapärasused reljeefiselt esile. On väga oluline, et iga keel analüüsib ning tõlgendab välis- ja sisemaailma eri viisil. Kui oskame kaht keelt, siis võrdleme ning vastandame ka kaht erinevalt liigestatud maailmapilti. See arendab aju ning teritab vaimu. Emakeele õpib laps koduseis tingimustes ära otsekui mängides. Sellele mängukaaslastelt ja hiljem koolis teise keele

juurdeõppimine teeb tema drastiliselt teadlikuks kummagi keele sarnasustest ja erinevustest, viib ta nägema kummagi keele struktuuri ning selle taga ^{Kokkuvõtte} kumendavat maailmapilti ja avab lõpuks tee kummagi kultuuri varasalvede juurde.

Seda tõde on pannud tähele paljud suurmehed enne meid. Goethe väljendas seda paradoksliku tabavusega: "Need, kes oskavad ainult üht keelt, ei oska ühtegi keelt." Ja Juhani Aho kirjutas oma Pariisi päevist: "Õppides seal prantsuse keelt, õppisin ära omagi keele ja õppisin mõistma oma maad."

Me elame sel mandril Ameerika või Kanada ühiskonnas ja kõneleme inglise või prantsuse keelt oma kutsealal. Aga meie emakeel on ideaalne suhtlemiseks meie perekonnas ja intiim-ses sõprade-ringis. Vana Venemaa tippmehi Mihail Lomonosov näitas, et iga eriala jaoks sobib teatud euroopa kultuurkeel kõige paremini, aga kõnelemiseks Jumalaga ainult emakeel. Sama mõtles ka filminäitleja Telly Savalase kreeka päritolu isa, kui ta oma lastele ütles: "Lapsed, ma soovin, et teie õpite ära pal-ju keeli ja ^{võite} ~~saate~~ suhelda paljude inimestega. Aga kui te kõnelete jumalatega, siis kõnelge kreeka keeles."

Norra misjonär Isaak Olsen (surnud 1730. a.) kirjutab laplastest, et nende uskumuse järgi elavad nende surnud esivanemate vaimud maa all: "Nad kõnelevad lapi keelt, sest see on parim kõigist keeltest. Seda kõnelesid nende jumalad ja selle loojaks olid esimesed šamaanid, vaimud ja teised muistsed olendid." Surnud esivanemad manitsevad laplasi elama samal viisil, kui elavad nemad allmaailmas, kõnelema sama keelt ja pidama samu kombeid, kui nad tahavad elada kaua ning õnne-

likult, olla edukad oma töös ja kanda hoolt, et nad ise ja nende loomad oleksid terved.

(või isakeele)
Nördimusest, mille põhjustab emakeele mitte-oskamine, kirjutab haaravalt soome-rootsi luuletaja Zachris Topelius. Topeliuse isa oli innukas soome rahvaluule koguja ja publitseerija, kuid poeg kasvas üles rootsi miljöös ega osanud enam soome keelt. Oma päevaraamatus kirjutab ta 18. märtsil, 1836. a., pärast seda, kui Soomes oli puhkenud vaimustustorm "Kalevala" ilmumise puhul: "Uus teos "Kalevala" on väljas! Kuidas mu isa oleks rõõmustanud, oleks ta elanud niikaua, et oleks saanud seda näha. Sa oled tõeline lollpea, Zachris (seda ütleb ta enese kohta!), kes sa pole võimeline lugema oma isa kirjutatud raamatuid. Häbi, häbi!"

Aga emakeele tähtsus ulatub kaugelt üle üksikisikute ja nende aja. Keel on rahvuse peamine ja olulisim tunnus. Kui keel kaob, on kadunud ka rahvas. Setudelt on kirja pandud uskumus, et kui surija kõrval mängida kannelt, siis ei puutu surm temasse niikaua, kui helisevad kandlekeeled ja kõlab laul. Suur eestlaste sõber professor Matti Kuusi vihjab sellele setu uskumusele ja jätkab: "Selles uskumuses kätkeb sügav sümboolne tõde, kui mõtleme väikeste rahvaste elu ja surma. Niikaua kui liivlased, vepslased, baskid, bretoonid ja teised laulavad oma keeles, mängivad oma muusikariistadel, niikaua ei puutu surm neisse rahvakillukestesse."

Sellele rahvaste loendile võime lisada ka eestlased.

Felix Oinas